

DEJVID MIČEL

*Hiljadu jeseni
Jakoba de Luta*

Preveo
Nikola Pajvančić

■ Laguna ■

Naslov originala

David Mitchell

THE THOUSAND AUTUMNS OF JACOB DE ZOET

Copyright © David Mitchell 2010

Translation Copyright © 2013 za srpsko izdanje, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom
pomažete razvoj projekta odgovornog
korišćenja šumskih resursa širom sveta.

SW-COC-001767

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Posvećeno K., H. i N., s ljubavlju.

Autorova beleška

Luka Batavija na ostrvu Javi bila je sedište Holandske istočno-indijske kompanije (*Vereenigde Oost-Indische Compagnie* ili VOC, na holandskom, doslovno „Ujedinjene istočnoindijske kompanije“) i mesto ukrcajanja i povratka za kompanijine brodove koji su plovili za Nagasaki. Za vreme japanske okupacije indonežanskog arhipelaga u Drugom svetskom ratu, Batavija je preimenovana u Džakartu.

U čitavom romanu koristio sam lunarni kalendar da označavam japanske datume. Lunarni kalendar u zavisnosti od godine može da „kasni“ od tri do sedam nedelja za gregorijanskim kalendarom. Prema tome „prvi dan prvog meseca“ ne odgovara prvom januaru, već nekom datumu između kraja januara i sredine februara. Godine sam navodio po imenima japanskih doba.

U čitavom tekstu japanska imena navođena su prvo prezimenom.

I

Nevesta za koju plešemo

Jedanaesta godina doba Kansej

1799.

I

Kuća konkubine Kavasemi, iznad Nagasakija

DEVETA NOĆ PETOG MESECA

Gospođice Kavasemi?“ Orito kleči na ustajalom i ulepljenom futonu. „Čujete li me?“

Na pirinčanom polju iza vrta, praska kakofonija žaba.

Orito vlažnom krpom briše znojavo konkubinino lice.

„Jedva da je progovorila“ – diže služavka svetiljku – „već satima...“

„Gospođice Kavasemi, ja se zovem Aibagava. Ja sam babica. Želim da vam pomognem.“

Kavasemine oči trepere pa se otvaraju. Uspeva da slabašno uzdahne. Oči joj se zatvaraju.

Previše je iscrpena, misli Orito, čak i za strah da će noćas umreti.

Doktor Meno šapuće kroz muslinsku zavesu. „Želeo sam lično da pogledam položaj deteta, ali...“ – stari učenjak pažljivo bira reči – „...ali to je izgleda zabranjeno.“

„Moja naređenja su jasna“, izjavljuje kućupravitelj. „Nju ne sme da dodirne nijedan muškarac.“

Orito diže krvav čaršav i otkriva, kao što su je upozorili, mlitavu ruku fetusa kako do ramena viri iz Kavasemine vagine.

„Jesi li nekada videla nešto slično?“, pita doktor Meno.

„Da: na gravuri, u holandskom tekstu koji je otac prevodio.“

„Molio sam se da ćeš mi to reći! *Opservacije* Vilijema Smelija?“

„Da: doktor Smeli to naziva“ – Orito se koristi holandskim – „’prolaps ruke.“

Orito hvata sluzavi članak fetusa da opipa bilo.

Meno je sada pita na holandskom: „Kakav je tvoj sud?“

Bila nema. „Beba je mrtva“, odgovara Orito na istom jeziku, „a i majka će uskoro umreti, ako ne izvadimo dete.“ Polaze vrhove prstiju na Kavasemin rastegnuti stomak i blago pritiska izbočinu oko njenog uvučenog pupka. „Bio je dečak.“ Kleči između Kavaseminih raširenih nogu, primećuje uzan pelvis i njuška nabubrele usmine: oseća fermentisani miris usirene krvi i izmeta, ali ne i smrad natrulog fetusa. „Umro je pre sat ili dva.“

Orito pita služavku: „Kada je pukao vodenjak?“

Služavka je još nema od zaprepašćenja što je čula strani jezik.

„Juče ujutru, u času Zmaja“, kaže domaćica beživotnog glasa. „Porođaj naše gospe počeo je nedugo zatim.“

„A kada se beba poslednji put ritnula?“

„Poslednji put, danas negde oko podneva.“

„Doktore Meno, slažete li se da je ovo“ – koristi holandski termin – „’poprečni položaj ploda?“

„Možda“, odgovara doktor njihovim tajnim jezikom, „ali bez pregleda...“

„Beba kasni dvadeset dana, možda i više. Trebalo je da se okrene.“

„Beba se odmara“, uverava služavka svoju gospodaricu. „Zar nije tako, doktore Meno?“

„To što kažeš...“ – koleba se iskreni doktor – „...i može biti tačno.“

„Otac mi je rekao“, kaže Orito, „da je porođaj nadzirao doktor Uragami.“

„I jeste“, hukće Meno, „iz udobnosti svoje ordinacije. Pošto je beba prestala da se rita, Uragami je izjavio da, iz geomantskih razloga jasnih samo ljudima darovitim poput njega, detetov duh okleva da se rodi. Rođenje prema tome zavisi od majčine snage volje.“ *Zlikovac se, ne mora Meno da doda, ne usuđuje da naruši svoj ugled tako što će na svet doneti mrtvorodeno dete toliko značajnog čoveka.* „Kućeupravitelj Tomine je onda ubedio magistrata da pozove mene. Kada sam video ruku, prisetio sam se vašeg doktora iz Škotske, i zatražio sam vašu pomoć.“

„Moj otac i ja smo oboje izuzetno počastvovani vašim poverenjem“, kaže Orito...

...a ja proklinjem Uragamija, misli, zbog njegove smrtonosne nespремnosti da ugrozi svoj ugled.

Žabe naglo prestaju da krekeću i, kao da se digla zavesa od buke, čuje se zvuk Nagasakija, koji slavi bezbedno prispeće holandskog broda.

„Ako je dete mrtvo“, kaže Meno na holandskom, „sada moramo da ga izvadimo.“

„Slažem se.“ Orito traži od domaćice toplu vodu i trake platna, pa otčeppljuje flašu lajdenskih soli i prinosi je konkubininom nosu, da je na koji tren prizove k svesti. „Gospodice Kavasemi, porodićemo vas za nekoliko minuta. Prvo, mogu li da opipam unutar vas?“

Konkubinu hvata sledeća kontrakcija i ona gubi moć da odgovori.

Dok agonija jenjava, stiže topla voda u dva bakarna lavora. „Moramo da se pomirimo s tim“, doktor Meno predlaže Orito na holandskom, „da je beba mrtva. Zatim da amputiramo ruku da bismo izvadili telo.“

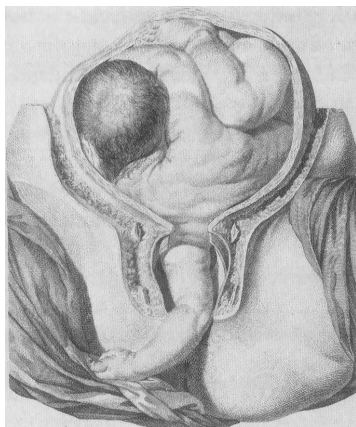
„Prvo hoću da zavučem ruku unutra, da saznam je li telo u konveksnom ili konkavnom položaju.“

„Ako to možeš da otkriješ bez odsecanja ruke“ – Meno hoće da kaže „amputacije“ – „samo napred.“

Orito podmazuje desnu šaku uljem od repice i obraća se služavki: „Presavij jednu traku platna da dobiješ debelo jastuče... da, tako. Spremi se da ga ubaciš među zube svoje gospodarice, da ne pregrize jezik. Ostavi mesta sa strane, da može da diše. Doktore Meno, moj pregled počinje.“

„Vi ste moje oči i uši, gospođice Aibagava“, kaže doktor.

Orito prstima prodire između bicepsa fetusa i majčine poderane usmine sve dok joj se pola šake ne nađe u Kavaseminoj vagini. Konkubina drhti i ječi. „Oprosti“, kaže Orito, „oprosti...“ Njeni prsti klize između tople membrane, kože i mišića još vlažnog od plodove vode a babica zamišlja gravuru iz te prosvetlene i varvarske zemlje, Evrope....

Ako je poprečni položaj konveksan, priseća se Orito, kada je kičma fetusa izvijena unazad tako snažno da se glava pomalja između cevanica kao kod kineskog akrobate, ona će morati da amputira ruku fetusa pa da raskomada leš nazubljenom pincetom i da ga onda izvadi, komad po jeziv komad. Doktor Smeli

upozorava da će se sve što ostane u utrobi zagnojiti i možda ubiti majku. Ako je pak poprečni položaj konkavan, čitala je Orito, gde su fetusu kolena pribijena uz grudi, ona može da odseče ruku, obrne fetus, gurne kuke u očne duplje i izvuče mlitavo telo glavom napred. Babičin kažiprst nalazi čvornovatu kičmu deteta, prelazi preko slabina između rebara i karlice i nailazi na sićušno uho; nozdrvu; usta; pupčanu vrpцу; i penis poput račića. „Položaj je konkavan“, javlja Orito doktoru Menu, „ali je pupčanik obmotan oko vrata.“

„Misliš li da pupčanik može da se popusti?“ Meno zaboravlja da govori na holandskom.

„Pa, moram da pokušam. Stavi platno“, kaže Orito služavki, „odmah, molim te.“

Pošto je ova umetnula platno među Kavasemine zube, Orito zavlači šaku dublje, palcem hvata vrpцу, gura četiri prsta ispod vilice fetusa, potiskuje mu glavu unazad i prebacuje mu vrpцу preko lica, čela i temena. Kavasemi vrišti, vruća mokraća curi niz Oritinu podlakticu, ali je postupak uspeo iz prve: omča je skinuta. Ona povlači ruku i javlja: „Oslobodila sam vrpцу. Ima li doktor svoj...“ – japanska reč ne postoji – „...forceps?“

„Poneo sam ih“ – kucka Meno po svojoj medicinskoj kutiji – „evo ovde.“

„Možemo da probamo“ – ona prelazi na holandski – „i bez amputacije ruke. Uvek je bolje kad je manje krvi. Ali potrebna mi je vaša pomoć.“

Doktor Meno se obraća kućupravitelju: „Da bih pomogao u spasavanju života gospođice Kavasemi, ja se *moram* oglušiti o magistratova naređenja i pridružiti se babici iza zavese.“

Kućupravitelj Tomine sada se nalazi u opasnom škripcu.

„Možete okriviti mene“, predlaže Meno, „što nisam poslušao magistrata.“

„Odluka je na meni“, prelama kućupravitelj. „Uradite šta morate, doktore.“

Žustri starac se provlači ispod muslina, držeći zakrivljene mašice.

Pošto je ugledala tuđinsku napravu, služavka preplašeno jeknu.

„Forceps“, odgovara doktor, bez dodatnog objašnjenja.

Domaćica zadiže muslin da vidi. „Ne, ne sviđa mi se kako to izgleda! Stranci mogu da seku i režu i to zovu ‘medicinom’, ali je potpuno nezamislivo da...”

„Da li *ja* savetujem domaćicu“, reži Meno, „gde da kupuje ribu?“

„Forceps“, objašnjava Orito, „ne seče – on služi za okretanje i izvlačenje, baš kao prsti babice, samo čvršće...“ Ponovo koristi lajdenske soli. „Gospođice Kavasemi, upotrebiću ovaj instrument“ – diže forceps – „da izvadim vaše dete. Ne bojte se i nemojte da se opirete. Evropljani ga redovno koriste – čak i kod princeza i kraljica. Izvadićemo vašu bebu, nežno i odlučno.“

„Hajde...“ Kavasemin glas je prigušeno krkljanje. „Hajde...“

„Hvala vam, i kada kažem gospođici Kavasemi da se *napne*...”

„Napnem se...” Toliko je iscrpena da joj je gotovo svejedno. „Napnem...”

„Koliko ste puta“ – zaviruje Tomine – „upotrebili tu napravu?“

Orito prvi put primećuje kućupraviteljev slomljeni nos: to je beleg jednako ružan kao njena opekotina. „Često, i nijedan pacijent se nije mučio.“ Samo Meno i njegova učenica znaju da su ti „pacijenti“ bili izdubljene lubenice čije su bebe bile nauljene tikve. Poslednji put, ako sve bude dobro, ona uvlači šaku u Kavaseminu utrobu. Prsti joj nalaze grlo fetusa; obrće mu glavu ka grliću materice, ova klizi, čvršće je hvata i okreće nezgodni lež za trećinu kruga. „Sada, molim vas, doktore.“

Meno duboko gura forceps oko ruke koja štrči.

Posmatračima staje dah; iz Kavasemi se otrže sparušen krik.

Orito na dlanu oseća zakrivljene kašike forcepsa: pomera ih oko mekane lobanje fetusa. „Zatvorite.“

Blago ali čvrsto doktor steže forceps.

Orito uzima drške forcepsa levom rukom: otpor je gumast ali stalan, kao *konijaki* žele. Njena desna šaka, još u uterusu, drži lobanju fetusa.

Košćati prsti doktora Mena stežu Oritin članak.

„Šta čekate?“, pita domaćica.

„Sledeću kontrakciju“, odgovara doktor, „koja samo što...“

Kavasemino disanje počinje da ubrzava od novog bola.

„Jedan i dva“, broji Orito, „i – *napnite se*, Kavasemi-san!“

„Napnite se, gospodarice!“, bodre je služavka i domaćica.

Doktor Meno povlači forceps; Orito desnom rukom gura glavu fetusa ka porođajnom kanalu. Kaže služavki da uhvati bebinu ruku i povuče. Orito oseća otpor kako narasta kada glava stiže u porođajni kanal. „Jedan i dva... *sad!*“ Pritiskajući klitoris, pojavljuje se ulepljena glava sićušnog leša.

„Evo ga!“, hukće služavka, kroz Kavasemine životinjske krike.

Evo bebinog temena; evo lica, premreženog sluzi...

...evo i ostatka njegovog klizavog, hladnog, beživotnog tela.

„O, ali... o“, kaže služavka. „O. Oh. O...“

Kavasemini prodorni jecaji prelaze u ječanje, pa zmiru.

Ona zna. Orito ostavlja forceps, diže beživotno dete za noge pa ga pljeska. Nema nade da će nekako izvesti čudo: postupa samo na osnovu discipline i obuke. Posle deset žestokih pljesaka prestaje. Nema pulsa. Ne oseća dah iz usana i nozdrva na svom obrazu. Nema potrebe objaviti očigledno. Nožem seče žilavu vrpцу blizu pupka, kupa beživotnog dečaka u bakarnom lavoru i spušta ga u kolevku. *Kolevka kao kovčeg, pomišlja, i pelena kao pokrov.*

Kućeupravitelj Tomine naređuje slugi napolju. „Obavesti njegovu uzvišenost da je sin mrtvoroden. Doktor Meno i njegova babica dali su sve od sebe, ali nisu mogli da promene ono što je Sudbina odlučila.“

Orito sada brine porodiljska groznica. Mora da izvadi posteljicu; da pritisne *jakumozo* na perineum; i da zaustavi krvarenje iz analne pukotine.

Doktor Meno se povlači iz šatora ograđenog zastorom da omogući babici više prostora.

Uleće leptir velik kao ptica, pa naleće na Oritino lice.

Onda ga tera rukom i slučajno ruši forceps s bakarnog lavora.

Forceps glasno udara o poklopac posude; glasan zveket plaši neko malo stvorenje koje se nekako ušunjalo u prostoriju; ono kmeči i cvili.

Štene?, pita se Orito, zbunjeno. *Ili mače?*

Tajanstvena životinjica ponovo se oglašava, veoma blizu: ispod futona?

„Oteraj to stvorenje!“, kaže domaćica služavki. „Iš!“

Stvorenje ponovo kmeči; a Orito shvata da zvuk dopire iz kolevke.

Nije moguće, misli babica, ne želeći da se ponada. *Nije moguće...*

Diže čaršav taman kada se bebina usta otvaraju.

On udiše jednom; dvaput; tri puta; njegovo nabrano lice se gužva...

...i uzdrhtali novorođeni jarkoružičasti despot urla na Život.

II

Kabina kapetana Lejsija na brodu Šenandoa, usidrenom u luci Nagasakija

VEČE 20. JULA 1799.

Kako *drugачije*“, besno pita Danijel Snitker, „čovjek da zaradi poštenu nadoknadu za svakodnevna poniženja koja trpimo od ovih kosookih pijavica? 'Neplaćeni sluga', vele Španci, 'ima pravo da se naplati sam' i bar su u tome, đavo nek me nosi, Španci u pravu. Zašto ste toliko sigurni da će za pet godina uopšte *postojati* Kompanija da nas isplati? Amsterdam je na kolenima; naša brodogradilišta su neuposlena; naše manufakture neme; naše žitnice opljačkane; Hag je pozornica za marionete čije konce povlači Pariz; pruski šakali i austrijski vukovi cerekaju se na našim granicama; a Isuse na nebu, od onog crnog dana kod Kamperduina postali smo pomorska nacija *koja nema mornaricu*. Britanci su bez po muke ugrabili Kejp, Koromandel i Cejlon: a jasno je kao dan da je sama Java za njih sledeća nagojena božićna guska! Bez neutralnih plovila poput lađe ovog“ – tu krivi usnu ka kapetanu Lejsiju – „Jenkija, Batavija bi *gladovala*. U takva vremena, Vorstenbošu, čoveku jedino osiguranje predstavlja *tražena roba u skladištu*. Zašto ste inače, za ime božje, *vi* uopšte ovde?“

Stari fenjer na kitovu mast njiše se i šišti.

„To je“, pita Vorstenboš, „bila vaša završna izjava?“

Snitker je prekrstio ruke. „*Pljujem* ja na ovaj vaš preki sud.“

Kapetan Lejsi gargantuanski podriguje. „To od belog luka, gospodo.“

Vorstenboš se obraća svom pisaru: „Možemo zabeležiti našu presudu...“

Jakob de Zut klima glavom i umače pero: „...preki sud.“

„Na današnji dan, dvanaestog jula, hiljadu sedamsto devedeset devete, ja, Uniko Vorstenboš, novopostavljeni šef trgovačke postaje Dedžima u Nagasakiju, postupajući po ovlašćenjima dobijenim od njegove ekselencije P. G. van Overstratena, generalnog guvernera Holandske Istočne Indije, u prisustvu kapetana Anselma Lejsija sa *Šenandoe* kao svedoka, nalazim Danijela Snitkera, vršioca dužnosti šefa gorespomenute postaje, krivim za sledeće: Teško zapostavljanje dužnosti...“

„Ja sam izvršio“, uporan je Snitker, „*sve dužnosti* koje moj položaj zahteva!“

„Sve dužnosti?“ Vorstenboš daje znak Jakubu da zastane. „Naša skladišta su izgorela do temelja dok ste se *vi*, gospodine, s drocama valjali po bordelu! – a tu činjenicu ste izostavili u nizu laži koje nazivate vašim Dnevnim registrom, i da nije bilo uzgredne primedbe japanskog tumača...“

„Usrani pacovi koji kaljaju moje ime zato što sam raskrinkao njihove prevare!“

„Je li 'kaljanje vašeg imena' to što u Dedžimi u noći požara nije bilo vatrogasne pumpe?“

„Možda je optuženi poneo pumpu u Kuću visterije“, ubacuje kapetan Lejsi, „da zadivi gospe debljinom svog creva.“

„Za pumpu je“, buni se Snitker, „bio odgovoran Van Klif.“

„Preneću vašem zameniku kako ste ga odano branili: predi-mo na sledeću stavku, gospodine De Zute: 'Trojica viših starešina ispostave nisu potpisala papire o pristajanju broda *Oktavija*.'“

„O, za ime božje. Običan administrativni *previđ*.“

„Previd’ koji omogućava pokvarenim šefovima da varaju kompaniju na stotinu načina, zbog čega Batavija *insistira* na trostrukoj autorizaciji. Sledeća stavka: ’Prisvajanje fondova kompanije radi plaćanja privatne robe.’“

„E *to*“, cepti Snitker od besa, „*to* je već *čista* laž!“

Iz platnene putne torbe kraj svojih nogu Vorstenboš vadi dve porcelanske figure u orijentalnom stilu. Jedna je dželat, sa sekirom dignutom da odrubi glavu drugoj, klečećem sužnju, kome su ruke vezane a pogled uprt u onaj svet.

„Zašto mi pokazujete“ – Snitker je besraman – „te drangulije?“

„U vašem privatnom tovaru nađeno je dvesta osamdeset osam komada – ’dvadeset četiri tuceta aritskih figura, kako je zvanično zapisano. Moja pokojna supruga bila je sklona japanskim ukrasima, tako da o tome znam ponešto. Učinite mi uslugu, kapetane Lejsi, procenite njihovu vrednost u, recimo, nekoj bečkoj aukcionarskoj kući.“

Kapetan Lejsi razmišlja: „Dvadeset guldena po komadu?“

„Samo za ove manje, trideset pet guldena; za pozlaćene kurtizane, strelce i gospodare, pedeset. Koja je cena dvadeset četiri tuceta? Budimo umereni – u Evropi *jeste* rat, tržište je poremećeno – pa recimo trideset pet po glavi... puta dvesta osamdeset osam. De Zute?“

Jakobu je abakus pri ruci. „Deset hiljada i osamdeset guldena, gospodine.“

Lejsi se oglašava jednim zadivljenim: „Iha-haj!“

„Lepa dobit“, izjavljuje Vorstenboš, „za robu kupljenu o trošku Kompanije, ali svejedno zabeleženu u Izveštaju o utovaru – bez svedoka, naravno – kao ’privatni porcelan vršioca dužnosti šefa’ *vašim* rukopisom, Snitkeru.“

„Bivši šef, bog mu dao pokoja duši“, menja Snitker svoju priču, „zaveštao mi ih je, pred dvorskim izaslanstvom.“

„Dakle, gospodin Hemij je *predvideo* svoju smrt na povratku iz Eda?“

„Gijzbert Hemij je bio neobično oprezan čovek.“

„Onda ćete nam pokazati njegov neobično oprezni testament.“

„Dokument je“ – Snitker briše usne – „nestao u požaru.“

„Ko su bili svedoci? Gospodin Van Klif? Fišer? Majmun?“

Snitker zgroženo uzdiše. „Ovo je detinjasto gubljenje vremena. Hajde onda, odrežite vaš danak – ali više od šesnaestine, inače ću, tako mi boga, prokletinje baciti u luku.“

Preplavljuje ih zvuk slavlja iz Nagasakija.

Kapetan Lejsi prazni svoj bikovski nos u list kupusa.

Jakobovo gotovo istrošeno pero sustiže izgovoreno; ruka ga boli.

„Kakav se to, pitam se...“ Vorstenboš deluje zbunjeno „...’danak’ spominje? Gospodine De Zute, možete li vi da mi to malo pojasnite?“

„Gospodin Snitker pokušava da vas podmiti, gospodine.“

Fenjer je počeo da se njiše; zadimio se, zagrcnuo pa se oporavio. Mornar u potpalublju štимуje violinu.

„Vi smatrate“, trepće Vorstenboš na Snitkera, „da je moj integritet na prodaju? Kao da sam neki šugavi i crvljivi lučki kapetan na Šeltu koji ucenom ubira nelegalne nadoknade od barki s maslacom?“

„Onda jedna devetina“, reži Snitker. „Ali kunem se da je to moja poslednja ponuda.“

„Zaključí ovaj spisak optužbi“ – Vorstenboš puca prstima svom sekretaru – „sa ’Pokušaj podmićivanja fiskalnog kontrolora’ i pređi na presudu. Prevrnite očima u *ovom* pravcu, Snitkeru: ovo se tiče vas. ’Stavka prva: Danijel Snitker se odmah lišava položaja i svih’ – da, svih – ’prihoda stečenih od 1797. Drugo: po prispeću u Bataviju, Danijel Snitker će biti zatvoren u Staroj tvrđavi da bi odgovarao za svoje postupke. Treće: njegov privatni teret rasprodaće se na aukciji. Tako ostvaren prihod biće iskorišćen za obeštećenje Kompanije.’ Vidim da sam sada privukao vašu pažnju.“

„Oteraćete me“ – Snitkerov prkos je uništen – „na prosjački štap.“

„Ovo suđenje će od vas napraviti primer za svakog parazit-skog šefa koji se goji na vimenu Kompanije: 'Pravda je sustigla Danijela Snitkera', upozoravaće ih presuda, 'pa će sustići i vas.' Kapetane Lejsi, hvala vam što ste učestvovali u ovoj žalosnoj priči. Gospodine Viskerke, nađite gospodinu Snitkeru ležaljku u pramačnom kaštelu. Svoj put nazad na Javu otplatiće radeći kao prost mornar i za njega će važiti uobičajena disciplina. Štaviše...“

Snitker pretura sto i baca se na Vorstenboša. Jakob vidi Snitkerovu pesnicu iznad glave svog pokrovitelja i pokušava da je presretne; plameni pauni vrte mu se ispred očiju; zidovi kabine rotiraju se za devedeset stepeni; pod ga udara u rebra; a ukus metala u njegovim ustima sigurno je krv. Negde iznad smenjuju se huktanje, stenjanje i brektanje. Jakob proviruje na vreme da vidi prvog oficira kako strahotnim udarcem pogađa Snitkera u solarni pleksus, što tera oborenog pisara da se zgrči od nesvesnog saosećanja. Upadaju još dva marince, taman kada je Snitker kleknuo i pao na pod.

U potpalublju violinista svira: „Tamnooka moja gospojice iz Tventea.“

Kapetan Lejsi sipa sebi čašu viskija s ribizlom.

Vorstenboš šiba Snitkerovo lice svojim štapom sa srebrnom glavom, sve dok i on nije preumoran da nastavi. „Okujte ovog gundelja u najgadnijem kutku potpalublja.“ Prvi oficir i dva marince odvlače telo koje stenje. Vorstenboš kleči kraj Jakoba i tapše ga po ramenu. „Hvala ti što si primio taj udarac umesto mene, sinko moj. Glava ti je, bojim se, *une belle marmalade*...“

Bol u Jakobovom nosu govori o prelomu, ali mu ruke i kolena nisu lepljivi od krvi. Mastilo, shvata pisar, pridizuju se.

Mastilo, iz njegove napukle mastionice, rečice indiga i razli-vene delte...

Mastilo, što ga upija žedno drvo, i kaplje u pukotine...

Mastilo, misli Jakob, *ti najplodnije među tečnostima*...

III

Na sampanu ukotvljenom pored broda Šenandoa, luka Nagasakija

JUTRO 26. JULA 1779.

Dok se Jakob de Zut gologlav kuva u plavom zvaničnom mantilu, misli mu se nalaze deset meseci u prošlosti, kada je osvetoljubivo Severno more jurišalo na nasipe kod Domburga, a kapljice otrgnute s talasa sipale Crkvenom ulicom, pored parohijskog doma gde mu je stric predao torbu od voštanog platna. U njoj se nalazio izgreban psaltir uvezan u jelenju kožu i Jakob može, manje ili više, da po sećanju rekonstruiše čitav stričev govor. „Nebesa znaju, sinovče, da si veoma često slušao povest ove knjige. Tvoj pra-pra-pradeda nalazio se u Mlecima kada je izbila kuga. Po telu su mu izašle guke velike kao žabe, ali se on molio iz ovog psaltira i Bog ga je izlečio. Pre pedeset godina, tvoj deda Tis vojevao je po Palatinatu kada je njegov puk upao u zasedu. Ovaj psaltir sprečio je puščano tane“ – opipava olovnu kuglu, još u svom krateru – „da mu probije srce. Doslovna je istina da ja, tvoj otac, ti i Gertje ovoj knjizi dugujemo samo svoje postojanje. Mi nismo papisti: mi ne pripisujemo magična svojstva krivim ekserima ili starim krpama; ali ti shvataš kako je ova sveta knjiga našom verom vezana za našu lozu. Ona je dar

od tvojih predaka i pozajmica od tvojih potomaka. Šta god da te zadesi u godinama što slede, nikada nemoj zaboraviti: ovaj psaltir je“ – dodirnuo je torbu od voštanog platna – „tvoj pasoš za povratak kući. Davidovi psalmi su Biblija unutar Biblije. Moli se iz njega, sledi njegova učenja i nećeš zalutati. Štiti ga životom da bi ti dušu hranio. Idi sada, Jakobe, i nek Bog ide s tobom.“

„Štiti ga životom“, mrmlja Jakob sebi u bradu...

...a u tome je, misli, *suština moje dileme*.

Pre deset dana, Šenandoa se usidrio kod hridi Papenburg – krštene po mučenicima za istinsku veru bačenim s njenih visina – a kapetan Lejsi je naredio da se svi hrišćanski artefakti stave u bure koje će se zatvoriti i zakucati, pa predati Japancima koji će ga vratiti tek pošto brig otplovi iz Japana. Čak ni novopostavljeni šef Vorstenboš i njegov štićenik pisar nisu izuzetak. Mornari Šenandoe su gundali da će se pre odreći testisa nego raspeća, ali su njihovi krstovi i amajlije nestali u skrivenim zakucima kada su japanski inspektori i dobro naoružani stražari pretražili palube. Bure je napunjeno raznovrsnim brojanicama i molitvenicima koje je kapetan Lejsi poneo tačno za tu namenu: psaltir De Zutovih nije bio među njima.

Kako da izdam svog strica, brine se on, svoju crkvu i svoga Boga?

Zatran je među drugim njegovim knjigama u mornarskom kovčegu na kome sedi.

Opasnost, uverava sebe, ne može biti tako velika... Nema znakova ili ilustracija po kojima se psaltir može prepoznati kao hrišćanski tekst, a prevodiočev holandski je sigurno preslab da prepozna starinski biblijski jezik. Ja sam službenik Holandske istočnoindijske kompanije, računa Jakob. Koja je najgora kazna koju mi Japanci mogu odmeriti?

Jakob to ne zna i istina je da se Jakob boji.

Prolazi četvrt časa; od šefa Vorstenboša i njegova dva Malajca nema ni traga.

Jakob je bled a njegova pegava koža prži se kao slanina.

Leteća riba se praćaka i odskakuje preko vode.

„*Tobijuo!*“, kaže jedan veslač drugom, pokazujući. „*Tobijuo!*“

Jakob ponavlja reč i oba veslača se smeju sve dok se čamac ne zaljulja.

Njihovom putniku to ne smeta. On gleda stražarske čamce kako kruže oko *Šenandoe*; ribarske brodice; japanski teretni brod tik uz obalu, zdepast kao portugalska karaka ali debljeg trbuha; aristokratsku barku za uživanje, u pratnji nekoliko drugih lađa, zaogrnutu crnim na nebeskoplavom, vlastelinskim bojama; i džunku s pramcem poput kljuna, sličnu onima koje koriste kineski trgovci u Bataviji...

Sam Nagasaki, siv poput drveta i smeđ poput blata, izgleda kao iscurio između raširenih zelenih prstiju planine. Miris morske trave, otpadnih voda i dim iz bezbrojnih odžaka širi se preko mora. Gotovo do samih zubatih vrhova, u planine su usečena terasasta pirinčana polja.

Neki ludak, sluti Jakob, mogao bi sebe da zamisli u napola prelomljenoj zdeli od žada.

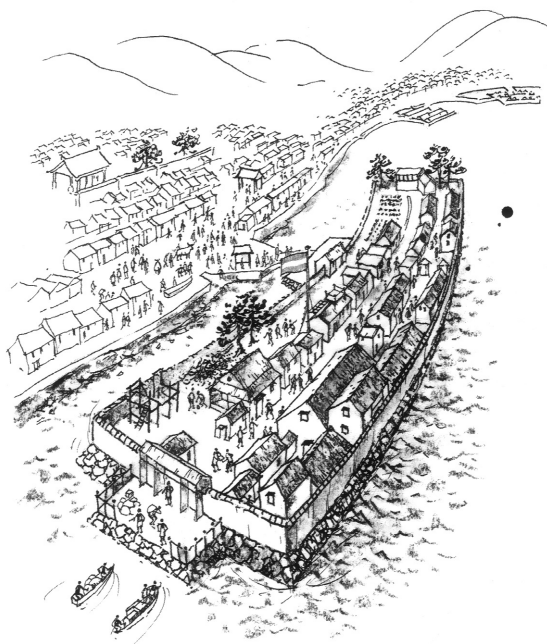
Lukom dominira njegov dom za narednih godinu dana: Dedžima, veštačko ostrvo u obliku lepeze, okruženo visokim zidovima, dugačko neke dve stotine koraka duž spoljne krive, ceni Jakob, široko osamdeset koraka i podignuto, kao dobar deo Amsterdama, na stubovima zarivenim u more. Dok je protekle nedelje skicirao trgovačku postaju sa jarbola *Šenandoe*, izbrojao je nekih dvadeset pet krovova: skladišta japanskih trgovaca, navedena po brojevima; šefovu i kapetanovu rezidenciju; zamenikovu kuću, na čijem krovu se gnezdi kula motrilja; Esnaf tumača; malu bolnicu. Od četiri holandska skladišta, Rus, Leli, Dorn i Ejk, samo su poslednja dva preživela ono što Vorstenboš naziva „Snitkerovim požarom“. Skladište Leli ponovo se

gradi, ali obnova izgorelog Rusa mora sačekati da se dugovanja postaje umanje. Kopnena kapija spaja Dedžimu sa obalom putem kratkog kamenog mosta preko šanca od plimskog mulja; Morska kapija, na vrhu kratke rampe, gde se sampani kompanije utovaruju i istovaruju, otvara se samo u trgovačkoj sezoni. Pored je carinarnica, u kojoj se svi Holandani osim šefa postaje i kapetana pretresaju u potrazi za zabranjenim predmetima.

A na njihovom spisku prvo mesto zauzimaju, misli Jakob, „Hrišćanski artefakti“ ...

Vraća se svom crtežu i počinje da senči more ugljem.

Radoznali, veslači se naginju; Jakob im pokazuje stranicu:

Stariji veslač krivi lice kao da će reći: nije loše.

Obojica se trzaju na uzvik sa stražarskih čamaca: vraćaju se na svoja mesta.

Sampan se ljulja pod Vorstenboševom težinom: on je suv čovek, ali se danas njegov svileni ogrtač nadima od delova „jednoroga“ ili narvalovog roga, koji se samleven u prah u Japanu ceni kao lek za sve. „Tačno *ovakve* budalaštine“ – novodošli šef dobuje prstima po zašivenim grudvama u svojoj odori – „nameram da ukinem. ‘Zašto’, pitao sam onu zmiju Kobajašija, ‘prosto ne stavimo robu u kutiju, legalno; da je prebacimo čamcem, legalno; i da je prodamo na privatnoj aukciji, legalno?’ Njegov odgovor? ‘Nema presedana.’ Predložio sam mu: ‘Pa zašto onda *ne stvorimo* presedan?’ Zagledao se u mene kao da sam izjavio da sam otac njegove dece.“

„Gospodine?“, zove prvi oficir. „Hoće li vas vaši robovi pratiti na obalu?“

„Pošalji ih sa kravom. U međuvremenu će mi služiti Snitkerov crnac.“

„Vrlo dobro, gospodine; a tumač Sekita moli za prevoz na kopno.“

„Onda spustite budalinu, gospodine Viskerke...“

Sekitina zamašna pozadina štrči iznad ograde. Korice njegov mača upliću se u lestvice: njegov pratilac zbog toga dobija oštar šamar. Pošto su gospodar i sluga bezbedno seli, Vorstenboš diže svoj otmeni trorogi šešir. „Božanstveno jutro, gospodine Sekita, zar ne?“

„Ah.“ Sekita klima glavom bez razumevanja. „Mi Japanci, ostrvski narod...“

„Baš tako, gospodine. More na sve strane; njegovo modro prostranstvo.“

Sekita deklamuje drugu naizust naučenu rečenicu: „Visoki borovi su duboko korenje.“

„Zašto li moramo da trošimo naša skromna sredstva na vašu masnu platu?“

Sekita pući usne kao da se zamislio. „Kako ste, gospodine?“

Ako on bude pregledao moje knjige, misli Jakob, samo se bez razloga brinem.

Vorstenboš naređuje veslačima: „Kreni“, i pokazuje ka Dedžimi.

Nepotrebno i mada to od njega nije traženo, Sekita prevodi naređenje.

Veslači teraju sampan nalik na vodenu zmiju, u ritmu zadihane mornarske pesme.

„Ne pevaju li možda“, pita se Vorstenboš, „Daj nam svoje zlato, o smrdljivi Holanđanine?“

„Rekao bih da ne, gospodine, u prisustvu tumača.“

„To je veoma blagonaklon opis ovog čoveka. Ipak, bolje on nego Kobajaši: ovo nam je možda poslednja prilika da u dogledno vreme poverljivo razgovaramo. Pošto se iskrčamo, meni prva dužnost mora biti da obezbedim onoliko unosnu trgovačku sezonu koliko to naša bedna roba omogućuje. Tvoja je, De Zute, sasvim drugačija: iznova sastavi račune postaje, i za poslove Kompanije i za privatne poslove, počevši od devedeset četvrte. Ako ne znamo šta su službenici kupovali, prodavali i izvozili i po kojoj ceni, ne možemo znati pune razmere korupcije s kojom imamo posla.“

„Daću sve od sebe, gospodine.“

„Snitkerovo hapšenje je izraz mojih namera, ali ako jednako postupimo sa svakim krijumčarom na Dedžimi, neće ostati niko sem nas dvojice. Umesto toga moramo pokazati kako se pošten rad nagrađuje napredovanjem, a krađa kažnjava sramotom i zatvorom. Tako, i samo tako, možemo da očistimo ovu Augijevu štalu. Ah, evo i Van Klif je došao da nas dočeka.“

Vršilac dužnosti zamenika hoda niz rampu od Morske kapije. „Svaki dolazak“, citira Vorstenboš, „jeste delimična smrt.“

Zamenik Melhior van Klif, rođen u Utrehtu pre četrdeset godina, diže šešir. Njegovo crnomanjasto lice bradato je i piratsko; prijatelj bi možda njegove uzane oči opisao kao „proncljive“, neprijatelj kao „mefistofelske“. „Dobro jutro, gospodine Vorstenbošu; i dobro došli u Dedžimu, gospodine De Zute.“ Stisak njegove ruke mogao bi kamen da smrvi. „Bilo bi previše optimistički da vam poželim 'prijatan' boravak...“ Primećuje svež otok na Jakobovom nosu.

„Zahvalan sam vam, zameniče Van Klife.“ Čvrsto tlo ljulja se pod Jakobovim morskim nogama. Kuliji već istovaruju njegov mornarski kovčeg i nose ga do Morske kapije. „Gospodine, ne bih voleo da prtljag izgubim iz vida...“

„U pravu si. Donedavno smo nosače ispravljali udarcima, ali je magistrat presudio da je pretučeni kuli uvreda za čitav Japan, pa nam je to zabranio. Sada njihova podmuklost ne zna za granice.“

Tumač Sekita pogrešno procenjuje skok sa pramca sampa na rampu i kvasi noge do kolena. Pošto se dokopao kopna, udara lepezom slugu po nosu i žuri ispred trojice Holandana, govoreći im: „Idemo! Idemo! Idemo!“

Zamenik Van Klif objašnjava: „Hoće da kaže 'Dođite'.“

Pošto su prošli kroz Morsku kapiju, vode ih u carinarnicu. Tu Sekita pita strance za imena pa ih izvikuje starom pisaru, koji ih ponavlja svom mlađem pomoćniku, koji ih zapisuje u knjigu. „Vorstenboš“ je transkribovano kao Borusu Tenbošu, „Van Klif“ postaje Bankureifu a „De Zut“ je prekršten u Dazuta. Grupa inspektora ubada štapićima koture sira i burad maslaca istovarene iz *Šenandoe*. „Ti prokleti prevaranti“, žali se Van Klif, „umeju da razbiju ukiseljena jaja da pile ne bi prošvercovalo